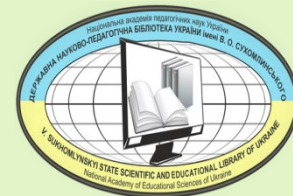

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМ. В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Відділ зберігання фонду, обслуговування
користувачів і соціокультурної діяльності

[#працюємо_для_перемоги](#)

**Початкова військова підготовка в школі: зміни та новації
(до Дня захисників і захисниць України)**

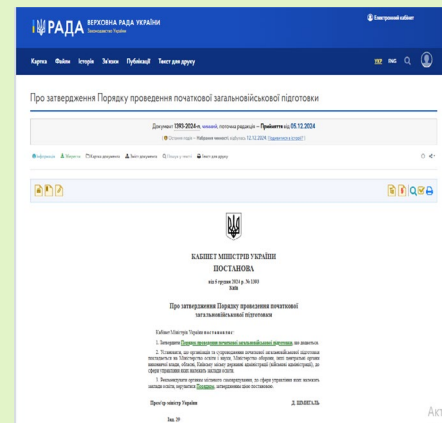

Київ, 2025

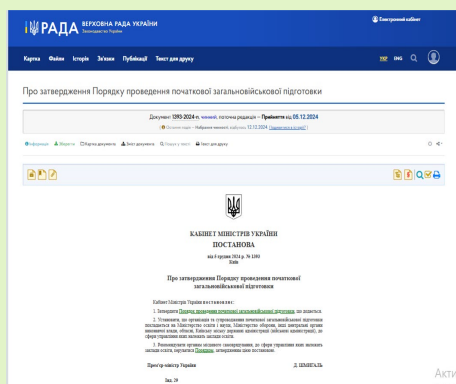
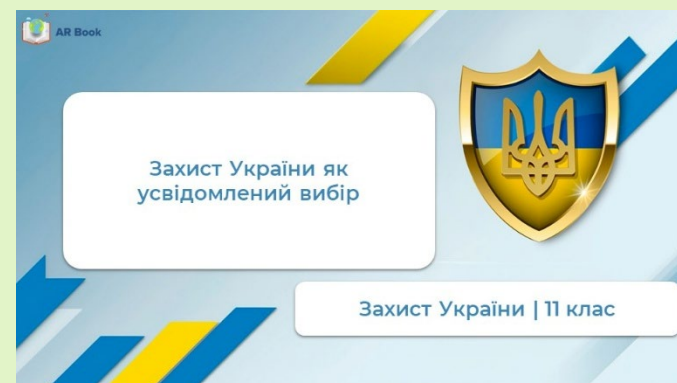

Початкова підготовка проводиться з метою формування у здобувачів освіти первинних загальновійськових знань і спеціальних компетентностей стосовно оборонної свідомості, ознайомлення громадян з місцем і роллю громадянина у зв'язку з усвідомленням свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

Про затвердження Порядку проведення початкової загальновійськової підготовки [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 5 груд. 2024 р. № 1393 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – Київ, 2024. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-2024-%D0%BF#Text>, вільний (дата звернення: 02.09.2025). – Назва з екрана.

Початкова підготовка реалізується шляхом викладання навчального предмета «Захист України» у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), спеціалізованої, фахової передвищої освіти усіх форм власності та здійснення заходів, спрямованих на військово-патріотичне виховання.

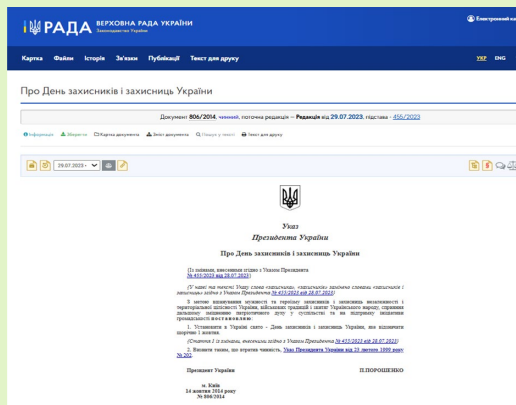

Про затвердження Порядку проведення початкової загальновійськової підготовки [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 5 груд. 2024 р. № 1393 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – Київ, 2024. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.09.2025). – Назва з екрана.

Нормативно-правова база

Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII : [ред. від 01.01.2023 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – Київ, 2023. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 04.09.2025). – Назва з екрана.

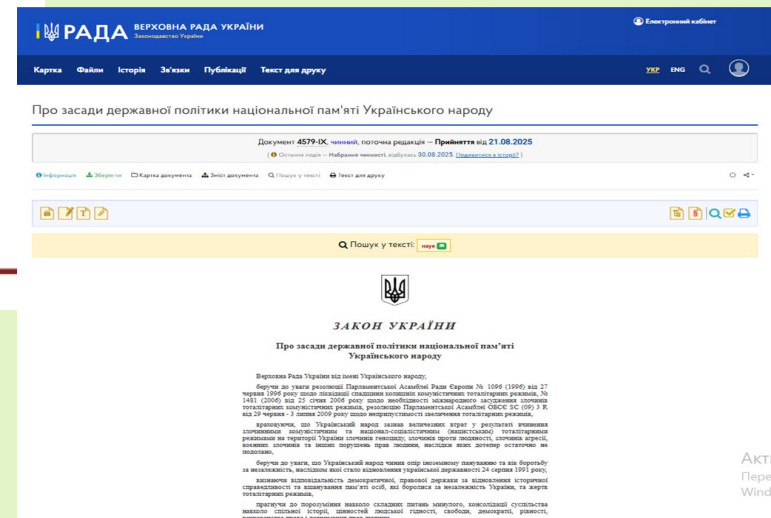
Про День захисників і захисниць України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 14 жовт. 2014 р. № 806/2014 [редакція від 29.07.2023 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – Київ, 2023. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806/2014#Text> (дата звернення: 04.09.2025). – Назва з екрана.

Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу
: Закон України від 21.08.2025 № 4579-IX // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – Київ, 2025. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-20?find=1&text=наук#Text> (дата звернення: 15.09.2025). – Назва з екрана.

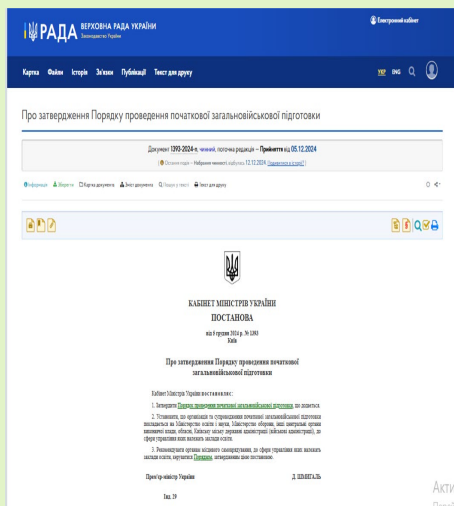
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ»

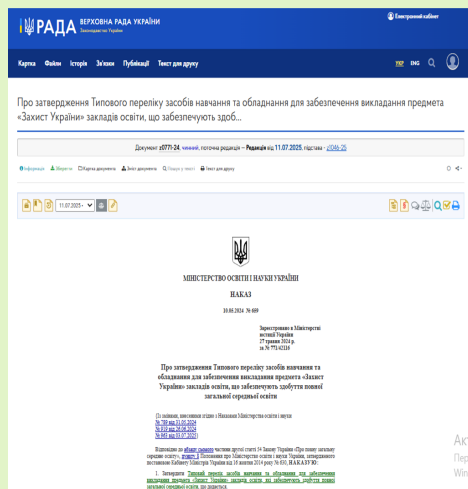
ПІДПИСАНО ПРЕЗИДЕНТОМ

Акти
Перед
Вид

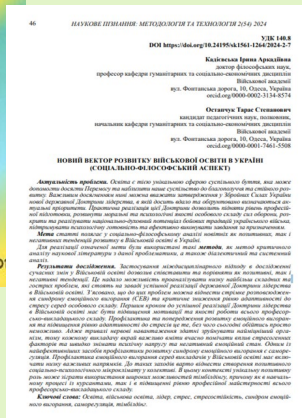

Про затвердження Порядку проведення початкової загальношкільської підготовки [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 5 груд. 2024 р. № 1393 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2024. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.09.2025). – Назва з екрана.

Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання для забезпечення викладання предмета «Захист України» закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс] : наказ МОН України від 10.05.2024 № 659 [редакція від 11.07.2025 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – Київ, 2025. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0771-24#n16> (дата звернення: 04.09.2025). – Назва з екрана.

Військова освіта: сучасний стан, трансформація і перспективи розвитку

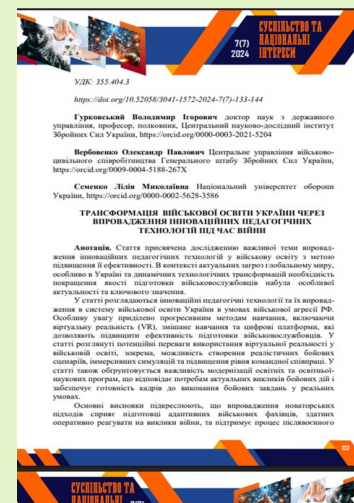
Кадієвська, І. А. Новий вектор розвитку військової освіти в Україні (соціально-філософський аспект) / Ірина Аркадіївна Кадієвська, Тарас Степанович Остапчук // Наук. пізнання: методологія та технологія. Філософія. – 2024. – Вип. 2. – С. 46–52. – Бібліогр.: 4 назви. – Доступно також: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmt_2024_2_9.

Мета статті полягає у соціально-філософському аналізі новітніх як позитивних, так і негативних тенденцій розвитку в військовій освіті в Україні.

Для реалізації означеної мети було використано такі методи, як метод критичного аналізу наукової літератури з даної проблематики, а також діалектичний та системний аналіз.

Гурковський, В. І.
Трансформація військової освіти України через впровадження інноваційних педагогічних технологій під час війни / Володимир Ігорович Гурковський, Олександр Павлович Вербовенко, Лілія Миколаївна Семенко // Сусп-во та нац. інтереси. – 2024. – № 7. – С. 133–144. – Бібліогр.: 9 назв. – Доступно також: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/scntint> 2024 7 13.

У статті розглянуто інноваційні педагогічні технології та їх впровадження в систему військової освіти України в умовах військової агресії РФ.

Особливу увагу приділено прогресивним методам навчання, включаючи віртуальну реальність (VR), змішане навчання та цифрові платформи.

Висвітлено потенційні переваги використання віртуальної реальності у військовій освіті, зокрема, можливість створення реалістичних бойових сценаріїв, імерсивних симуляцій та підвищення рівня командної співпраці.

Обґрунтовано важливість модернізації освітніх та освітньо-наукових програм, що відповідає потребам актуальних викликів бойових дій і забезпечує готовність кадрів до виконання бойових завдань у реальних умовах.

ПРОБЛЕМИ
ІННОВАЦІЙНО-
ІНВЕСТИЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ

12/2017

Військова освіта і наука: виклики воєнного часу
/ Кільдеров Дмитро Едуардович [та ін.] // Проблеми
інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2023. – № 31. –
С. 4–15. – Бібліогр.: 12 назв. – Доступно
також: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2023_31_3.

*Метою статті є обґрунтування актуальних
проблем трансформації системи військової освіти в
умовах воєнного стану та основних напрямів їх
вирішення.*

4

УДК 339.9
DOI: 10.33013/2224-1213.31.2023.1

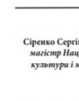
Кільдеров Дмитро Едуардович,
доктор педагогічних наук, професор,
доклад факультету психології та дисципліни
Український державний університет імені
Михайла Драгоманова

Шороків Леоніда Григорович,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри арт-менеджменту та
інститут-технологій
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтва

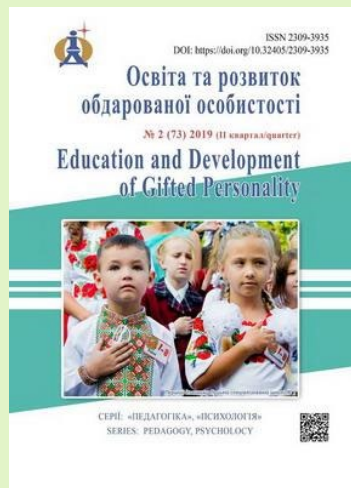
Приходько Юрій Іванович,
кандидат педагогічних наук, доцент
Науково-дослідний центр гуманітарних проблем
Збройних Сил України

Свірюк Сергій Іванович,
магістр Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтва

© Д. Е. Кільдеров, Л. Г. Шороків, Ю. І. Приходько, С. І. Свірюк

Собченко, Т. М. Сучасні вимоги до підготовки військових фахівців в умовах трансформації військової освіти / Тетяна Миколаївна Собченко, Світлана Олександрівна Василюєва // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2024. – № 4. – С. 65–69. – Бібліогр.: 9 назв. – Доступно також: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2024_4_12.

У статті розглянуто проблему підготовки військових фахівців.

Представлено структуру військової освіти в Україні.

Виділено низку організаційно-педагогічних проблем, які зумовлюють необхідність трансформації системи військової освіти в Україні.

Виокремлено дидактичні можливості використання інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій, а також обґрунтовано необхідність імплементації технологій штучного інтелекту в підготовку військових фахівців.

Узагальнено сучасні вимоги до підготовки військових фахівців в умовах трансформації військової освіти.

Станішовський, А. С. Концептуальні засади трансформації військової освіти: європейський дискурс [Електронний ресурс] / Станішовський Артур Степанович // Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина») : електрон. наук. журн. / Терноп. нац. мед. ун-т ім. І. Я. Горбачевського, ВГ «Наукові перспективи», Луган. держ. мед. ун-т, ГНО «Система здорового довголіття в мегаполісі», ГО «Християн. акад. пед. наук України», ГО «Всеукр. асоц. пед. і психол. з духовно-морального виховання». – Електрон. текст. дані. – Київ, 2023. – № 14. – С. 441–451. – Бібліогр.: 19 назв. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/prainnsc> 2023 14 41, вільний (дата звернення: 04.09.2025). – Назва з екрана.

Мета дослідження – дослідити вплив європейських засад на розвиток військової освіти для визначення стратегій їх імплементації в національну систему. Це передбачає детальний огляд стандартів та практик країн НАТО, а також розробку рекомендацій для удосконалення офіцерської підготовки в Збройних Силах України.

Ктіторов, М. О. Сучасний стан розвитку системи військової освіти як складової загальнодержавної системи освіти / Ктіторов М. О. // Наук. часоп. Нац. пед. ун-у ім. М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2023. – Вип. 92(1). – С. 59–64. – Бібліогр.: 19 назв. – Доступно також: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_5_2023_92\(1\)_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_5_2023_92(1)_14).

Мета дослідження полягає у вивченні сучасного стану розвитку системи військової освіти як складової загальнодержавної системи освіти та окресленні її основних трансформаційних зрушень.

Військова освіта: цифрові виклики

Кравець, Т. Переваги та виклики впровадження системи Moodle у військову освіту / Тарас Кравець // Зб. наук. пр. Нац. акад. Держ. прикордон. служби України. Серія: Педагогічні науки / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький : НАДПСУ, 2024. – № 3. – С. 77–93. – Бібліогр.: 9 назв. – Доступно також: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcpn> 2024 3 7

Метою статті є всебічний аналіз упровадження системи Moodle у військову освіту, з акцентуванням на її перевагах і викликах, які виникають під час підготовки сучасних військових фахівців.

У дослідженні розглянуто практичний досвід використання Moodle у військових навчальних закладах на прикладі курсантів різних спеціальностей з метою оцінки впливу цієї системи на навчальний процес.

Мазуренко, Л. Використання технологій віртуальної реальності у військовій освіті / Людмила Мазуренко // 36. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : [б. в.], 2024. – Вип. 3. – С. 26–32. – Бібліогр.: 10 назв. – Доступно також: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpumdpri_2024_3_5.

У статті досліджено актуальну тему запровадження технології віртуальної реальності у військову освіту.

Метою статті є аналіз стану, проблем та перспектив запровадження у військову освіту віртуальної реальності.

Висновок статті підкреслює те, що впровадження у військову освіту віртуальної реальності повинно стати одним із ключових рішень в рамках проведення реформи військової підготовки.

УДК 385.1
DOI: 10.31499/2307-4906.3.2024.312954

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ У ВІЙСЬКОВІЙ ОСВІТІ

Людмила Мазуренко, кандидат політичних наук, доцент кафедри мовної підготовки Інституту Національно-Морської Сили, Національний університет «Одеська морська академія»
ORCID: 0000-0003-3189-8215
E-mail: mazurml1@ukr.net

У статті досліджується актуальна тема запровадження технології віртуальної реальності у військову освіту. Метою статті є аналіз стану, проблем та перспектив запровадження у військову освіту технології віртуальної реальності. Висновок статті підкреслює те, що запровадження у військову освіту технології віртуальної реальності повинно стати одним із ключових рішень в рамках проведення реформи військової підготовки. Результати статті можуть бути використані для аналізу стану, проблем та перспектив запровадження у військову освіту технології віртуальної реальності. Ключові слова: віртуальна реальність, військова освіта, військова підготовка, інформаційні технології, сучасний військовий навчальний процес, військова освіта.

THE USE OF VIRTUAL REALITY TECHNOLOGIES IN MILITARY EDUCATION

Lyudmila Mazurenko, Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the Department of Language Training of the Institute of Military and Naval Forces, National University "Odessa Maritime Academy".
ORCID: 0000-0003-3189-8215
E-mail: mazurml1@ukr.net

The article examines the topical topic of introducing virtual reality technology into military education to increase the level of effectiveness and safety of training military personnel. In the context of the latest challenges in global security and rapid technological progress, the need to improve the quality of military personnel training has become increasingly urgent. The purpose of the article is to analyze the state, problems and prospects of introducing virtual reality into military education in order to increase the level of effectiveness and safety of training military personnel. The advantages of using virtual reality technology in the field of military education are outlined, in particular, reproduction of close to reality combat scenarios, immersive simulation and optimization of team interaction. Being guided in the article modern approaches to military training and the shortcomings of classical methods, we emphasized the prospects of using virtual reality to increase the effectiveness of the educational process, halving the realism of the experience and the safety of military training. The introduction of virtual reality into the educational process of military education will require investments, the development of specialized software and the training of qualified instructors, although over time these efforts can increase the level of combat readiness of the armed forces. The conclusion of the article emphasizes that the introduction of virtual reality into military education should become one of the key decisions in the framework of the reform of military personnel training. The use of this technology helps to increase the level and speed of knowledge acquisition, the safety of

ISSN 2307-4906

Носенко, Ю. Г. Сучасні цифрові виклики в системі військової освіти [Електронний ресурс] / Юлія Григорівна Носенко // Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина») : електрон. наук. журн. / Терноп. нац. мед. ун-т ім. І. Я. Горбачевського, ВГ «Наукові перспективи», Луган. держ. мед. ун-т, ГНО «Система здорового довголіття в мегаполісі», ГО «Християн. акад. пед. наук України», ГО «Всеукр. асоц. пед. і психол. з духовно-морального виховання». – Електрон. текст. дані. – Київ, 2024. – № 3. – С. 467–477. – Бібліогр.: 11 назв. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/prainnsc> 2024 3 43, вільний (дата звернення: 04.09.2025). – Назва з екрана.

У статті здійснено аналіз існуючої системи військової освіти в Україні, виокремлено ключові виклики та можливості для її модернізації у відповідності до сучасних вимог та стандартів.

Висвітлено вагомість цифровізації як вектору подальшого її розвитку в Україні.

Особливу увагу приділено необхідності персоналізації навчання, формуванню критичного мислення, розвитку цифрових навичок, застосуванню інтерактивних методів навчання та оновленню навчальних програм.

Інноваційна військова освіта: стан і перспективи розвитку / І. С. Руснак [та ін.]
// Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2022. – № 28. – С. 238–250. –
Бібліогр.: 16 назв. – Доступно
також: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2022_28_24.

У статті запропоновано інноваційну модель військової освіти як повністю узгоджену систему управління військовою освітою, що розвиває лідерів, які володіють навичками ведення війни, практичного й етичного застосування військової сили.

Визначено переваги запропонованої моделі системи військової освіти, до яких можна віднести: інтегрованість та адаптованість системи військової освіти до державної системи освіти України.

**ІННОВАЦІЙНА ВІЙСЬКОВА ОСВІТА:
СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Метою статті є обґрунтування інноваційної моделі системи військової освіти України.
Методологія дослідження ґрунтується на використанні методів аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, класифікації, а також у використанні спеціального підходу.

Висновки. Висновки статті в тому, що в статті запропоновано інноваційну модель військової освіти як повністю узгоджену систему управління військовою освітою, що розвиває лідерів, які володіють навичками ведення війни, практичного й етичного застосування військової сили.

Висновки. У результаті дослідження доведено, що інтегрованість та адаптованість до державної системи освіти інноваційної моделі системи військової освіти має можливість забезпечити потреби єдиної системи у висококваліфікованих професійних кадрах.

Ключові слова: військова освіта, інноваційна освіта, освіта на підставі

ка, професійна військова освіта, сучасна військова освіта.

I. Rusnak
Doctor of military science, professor,
Ministry of defense of Ukraine, First Deputy Minister

V. Mirancho
Doctor of technical science, professor,
Ministry of defense of Ukraine,
Director of military education and science department

M. Kutsenko
Colonel, PhD (Military science), Ministry of defense of Ukraine,
Deputy Director of military education and science department

V. Gilevsk
Colonel, PhD (Technical science), National defense university of Ukraine,
Center for military and strategic researches,
Head of military education and science department

D. Vitya
Doctor of philosophical science, senior researcher,
National defense university of Ukraine,
Chief researcher of military education and science department

Innovational military education: state and development prospects

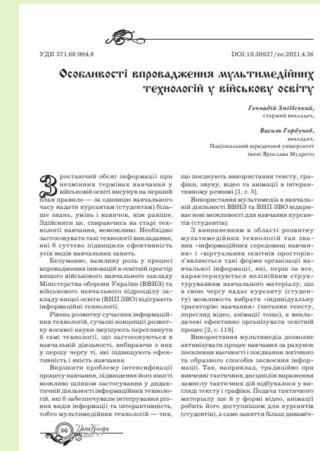
The purpose of the article is to substantiate the innovative model of the Ukrainian military education system.

The research methodology consists in the application of methods of analysis, synthesis, comparison, generalization, forecasting, as well as in the use of scientific approach.

The scientific novelty is in the innovative model of military education proposed. The model consists of three components: formal (high) education, professional military education, and training of officers and military specialists.

Conclusions. The study found that integration and adaptation in practice of the proposed innovative model of the military education system makes it possible to provide the results of education to highly qualified professional personnel.

Key words: education and training, high education, institutional development, professional military education, system of military education.

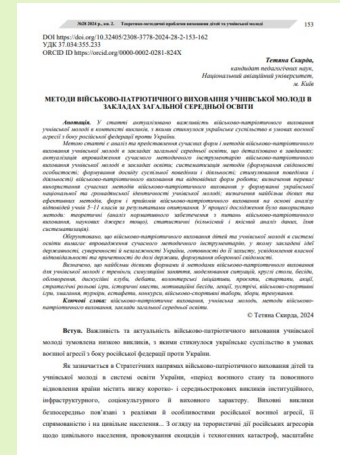
Зміївський, Г. Особливості впровадження мультимедійних технологій у військову освіту / Геннадій Зміївський, Василь Горбунов // Новий Колегіум. – 2021. – № 4. – С. 36–39. – Бібліогр.: 7 назв. – Доступно також: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NovKol_2021_4_7.

Авторами статті розглянуто можливі способи використання мультимедійних технологій для підвищення ефективності навчання у закладах освіти України.

У статті зазначено, що систематичне й організоване використання мультимедійних технологій у навчальній діяльності значно сприяє підвищенню рівня оволодіння навчальним матеріалом, проте його ефективність залежить від наявності сучасних мультимедійних засобів навчання, методичного забезпечення дисципліни та електронної інформаційної бази для відбору навчального матеріалу.

Військово-патріотичне виховання в системі сучасної освіти України

Скирда, Т. Методи військово-патріотичного виховання учнівської молоді в закладах загальної середньої освіти / Тетяна Скирда // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т пробл. виховання. – Київ : [б. в.], 2024. – Вип. 28(2). – С. 153–162. – Бібліогр.: 12 назв. – Доступно також: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2024_28\(2\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2024_28(2)_15).

У статті актуалізовано важливість військово-патріотичного виховання учнівської молоді в контексті викликів, з якими стикнулося українське суспільство в умовах воєнної агресії з боку російської федерації проти України.

Метою статті є аналіз та представлення сучасних форм і методів військово-патріотичного виховання учнівської молоді в закладах загальної середньої освіти.

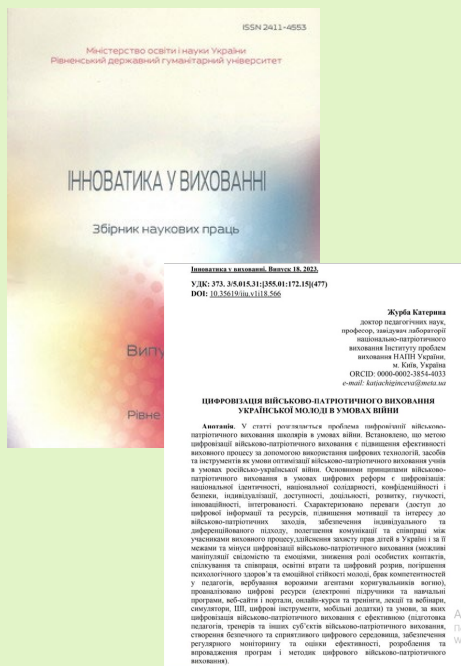
ЗМІСТ	
І. Пріоритети військово-патріотичного виховання дітей та молоді	6
1.1. Визначення воєнного стану та повсюдного виховання	7
1.2. Мета, завдання й організаційно-правові засади військово-патріотичного виховання дітей та молоді	8
1.3. Методологічні підходи і принципи військово-патріотичного виховання дітей та молоді	9
1.4. Точка погляду як мотиваційна основа військово-патріотичного виховання	11
ІІ. Стратегічні напрями і тематичні завдання військово-патріотичного виховання дітей та молоді	12
2.1. Патріотичне виховання дітей-дошколяток і елементарні військово-патріотичне формування	12
2.2. Патріотичне виховання молодших школярів і елементарні військово-патріотичне формування	14
2.3. Військово-патріотичне виховання учнів основної школи	15
2.4. Військово-патріотичне виховання старшокласників	16
2.5. Військово-патріотичне виховання дітей та молоді в закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти	19
2.6. Військово-патріотичне виховання в закладах вищої освіти	20
2.7. Військово-патріотичне виховання дітей та молоді в інститутах громадського суспільства	21
2.8. Військово-патріотичне виховання дітей та молоді у закладах спеціальної освіти	24
2.9. Військово-патріотичне виховання дітей та молоді засобами мистецької освіти	25
ІІІ. Організаційно-управлінські шляхи реалізації військово-патріотичного виховання дітей та молоді	26
3.1. Військово-патріотичне виховання в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування	26
3.2. Інформатизація військово-патріотичного виховання	28
3.3. Науково-методичний супровід військово-патріотичного виховання в системі освіти	29
ІV. Очікувані результати	30
V. Розкриття	30

Військово-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді в системі освіти України: стратегічні напрями [Електронний ресурс] / за ред. І. Д. Бека, Р. В. Малиношевського ; НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Електрон. текст. дані. – Івано-Франківськ : НАІР, 2023. – 32 с. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736802/1/Стратегічні%20напрями.pdf>, вільний (дата звернення: 12.09.2025). – Назва з екрана.

У стратегічних напрямках військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в системі освіти України розкрито пріоритети військово-патріотичного виховання дітей та молоді в умовах російсько-української війни та в повоєнний час.

Висвітлено основні виклики воєнного стану та повоєнного відновлення країни: інституційні, інфраструктурні, соціокультурні й виховні.

Наголошено на організаційно-правових засадах сучасного військово-патріотичного виховання дітей та молоді.

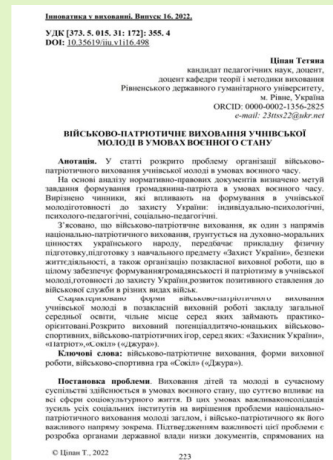
Журба, К. Цифровізація військово-патріотичного виховання української молоді в умовах війни / Катерина Журба // Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Рівне : Вид-во РДГУ, 2023. – Вип. 18. – С. 66–75. – Бібліогр.: 8 назв. – Доступно також: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2023_18_9.

У статті розглянуто проблему цифровізації військово-патріотичного виховання школярів в умовах війни.

Метою цифровізації військово-патріотичного виховання є підвищення ефективності виховного процесу за допомогою використання цифрових технологій, засобів та інструментів як умови оптимізації військово-патріотичного виховання учнів в умовах російсько-української війни.

Ціпан, Т. Військово-патріотичне виховання учнівської молоді в умовах воєнного стану / Тетяна Ціпан // Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. — Рівне : Вид-во РДГУ, 2022. — Вип. 16. — С. 223–232. — Бібліогр.: 8 назв. — Доступно також: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2022_16_2_3

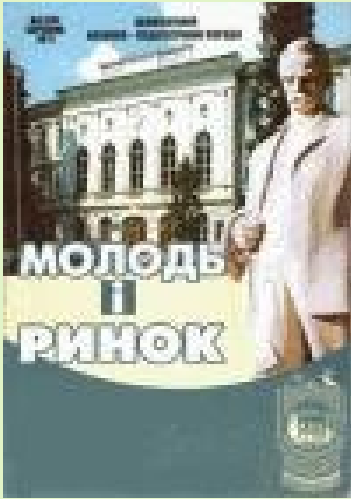
У статті ³ розкрито проблему організації військово-патріотичного виховання учнівської молоді в умовах воєнного часу.

На основі аналізу нормативно-правових документів визначено мету й завдання формування громадянина-патріота в умовах воєнного часу.

Вирізнено чинники, які впливають на формування в учнівській молоді готовності до захисту України: індивідуально-психологічні, психолого-педагогічні, соціально-педагогічні.

З'ясовано, що військово-патріотичне виховання, як один з напрямів національно-патріотичного виховання, ґрунтується на духовно-моральних цінностях українського народу, передбачає прикладну фізичну підготовку, підготовку з навчального предмету «Захист України», безпеки життєдіяльності, а також організацію позакласної виховної роботи.

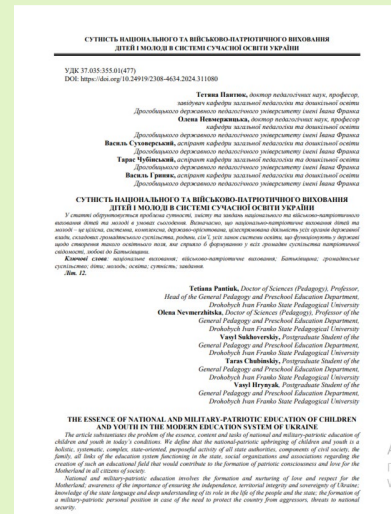
Схарактеризовано форми військово-патріотичного виховання учнівської молоді в позакласній виховній роботі закладу загальної середньої освіти.

Сутність національного та військово-патріотичного виховання дітей і молоді в системі сучасної освіти України / Тетяна Пантюк [та ін.] // Молодь і ринок. – 2024. – № 7/8. – С. 30–34. – Бібліогр.: 12 назв. – Доступно також: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2024_7-8_7.

У статті обґрунтовано проблему сутності, змісту та завдань національного та військово-патріотичного виховання дітей та молоді в умовах сьогодення.

Визначено, що національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це цілісна, системна, комплексна, державо-орієнтована, цілеспрямована діяльність усіх органів державної влади, складових громадянського суспільства, родини, сім'ї, усіх ланок системи освіти, що функціонують у державі щодо створення такого освітнього поля, яке сприяло б формуванню у всіх громадян суспільства патріотичної свідомості, любові до Батьківщини.

Бех, І. Д. Стратегія військово-патріотичного виховання дітей та молоді в системі освіти України: реалії та орієнтовні позиції [Електронний ресурс] / Іван Дмитрович Бех, Любов Вікторівна Канішевська, Руслан Васильович Малиношевський // Вісник НАПН України. – Електрон. дані. – Київ, 2023. – Т. 5, вип. 2. – С. 1–7. – Бібліогр.: 11 назв. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/HNAESU_2023_5_2_5, вільний (дата звернення: 10.09.2025). – Назва з екрана.

Мета статті — схарактеризувати пріоритети військово-патріотичного виховання дітей та молоді в умовах російсько-української війни та в повоєнний час як напрями Стратегії військово-патріотичного виховання дітей та молоді в системі освіти України.

Розкрито мету, завдання й організаційно-правові засади військово-патріотичного виховання дітей та молоді.

Схарактеризовано методичні підходи військово-патріотичного виховання дітей та молоді: аксіологічний, особистісно зорієтований, діяльнісний, компетентнісний; основні принципи сучасного військово-патріотичного виховання: дерусифікації, національної спрямованості; збереження національної ідентичності; готовності до захисту України.

Військово-патріотичне виховання учнів в умовах ідейно-світоглядної конфронтації [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / О. І. Остапенко ; Ін-т пробл. виховання НАПН України. – Електрон. дані. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. – 165 с. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732074>, вільний (дата звернення: 10.09.2025). – Назва з екрана.

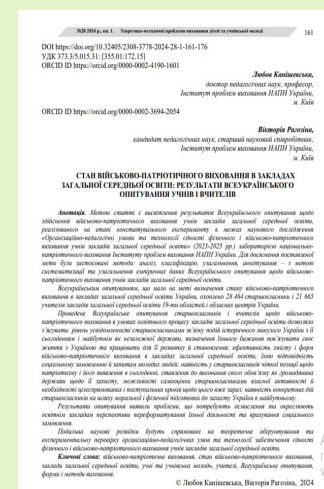
ЗМІСТ	
Вступ	4
Розділ 1. Становлення і розвиток змісту військово-патріотичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти в умовах ідейно-світоглядної конфронтації	8
1.1. Військово-патріотичне виховання учнівської молоді закладів загальної середньої освіти як відповідь на виклики сьогодення	8
1.2. Стан військово-патріотичного виховання старшокласників в умовах ідейно-світоглядної конфронтації	20
Розділ 2. Методика військово-патріотичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти в умовах ідейно-світоглядної конфронтації	32
2.1. Структурно-функціональна модель військово-патріотичного виховання старшокласників закладів загальної середньої освіти	32
2.2. Методика військово-патріотичного виховання старшокласників закладів загальної середньої освіти в умовах ідейно-світоглядної конфронтації	40
2.3. Методика військово-патріотичного виховання старшокласників у процесі фізкультурно-масової роботи	66
2.4. Педагогічні умови військово-патріотичного виховання старших підлітків у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності	85
2.5. Педагогічні умови військово-патріотичного виховання старшокласників у процесі фізкультурно-масової роботи	122
Список рекомендованої літератури	158

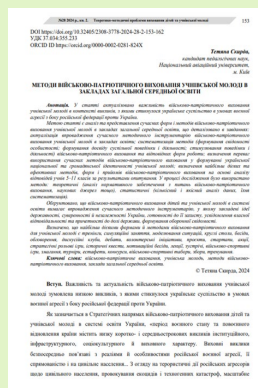
У посібнику визначено стан проблеми військово-патріотичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти в умовах ідейно-світоглядної конфронтації; уточнено складові компоненти військово-патріотичного виховання учнів старших класів закладів загальної середньої освіти в умовах ідейно-світоглядної конфронтації; представлено критерії та показники визначення рівнів військово-патріотичної вихованості підлітків та старшокласників; висвітлено методики військово-патріотичного виховання молодших і старших підлітків у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності і фізкультурно-масової роботи; визначено ефективність військово-патріотичного виховання молодших і старших підлітків у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності і фізкультурно-масової роботи.

Канішевська, Л. Стан військово-патріотичного виховання в закладах загальної середньої освіти: результати всеукраїнського опитування учнів і вчителів / Любов Канішевська, Вікторія Рагозіна // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т пробл. виховання. – Київ : [б. в.], – 2024. – Вип. 28(1). – С. 161–176. – Бібліогр.: 22 назви. – Доступно також: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2024_28\(1\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2024_28(1)_17).

Метою статті є висвітлення результатів Всеукраїнського опитування щодо здійснення військово-патріотичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти, реалізованого на етапі констатувального експерименту в межах наукового дослідження «Організаційно-педагогічні умови та технології єдності фізичного і військово-патріотичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти» (2023-2025 рр.) лабораторією національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України.

Скирда, Т. Методи військово-патріотичного виховання учнівської молоді в закладах загальної середньої освіти / Тетяна Скирда // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т пробл. виховання. — Київ : [б. в.], 2024. — Вип. 28(2). — С. 153–162. — Бібліогр.: 12 назв. — Доступно також: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2024_28\(2\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2024_28(2)_15)

У статті актуалізовано важливість військово-патріотичного виховання учнівської молоді в контексті викликів, з якими стикнулося українське суспільство в умовах воєнної агресії з боку російської федерації проти України.

Метою статті є аналіз та представлення сучасних форм і методів військово-патріотичного виховання учнівської молоді в закладах загальної середньої освіти.

Обґрунтовано, що військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в системі освіти вимагає впровадження сучасного методичного інструментарію, у якому закладені ідеї державності, суверенності й незалежності України, готовності до її захисту, усвідомлення власної відповідальності та причетності до долі держави, формування оборонної свідомості.

Толочко, С. В. Проектні технології в забезпеченні єдності фізичного і військово-патріотичного виховання здобувачів освіти / С. В. Толочко, Л. М. Маценко // Інновац. педагогіка. – 2025. – Вип. 83, т. 2. – С. 190–195. – Бібліогр.: 19 назв. – Доступно також: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2025/83/part2/39.pdf>.

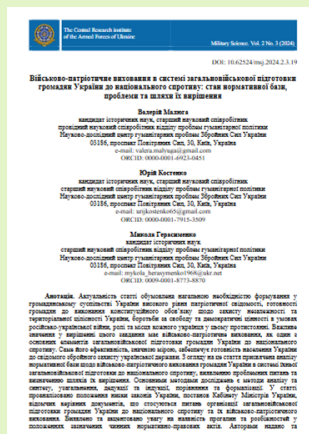
Стаття містить результати здійснення теоретико-методичного аналізу проблеми поєднання фізичного і військово-патріотичного виховання здобувачів освіти в межах сучасного освітнього процесу.

Розкрито нормативно-правові засади, наукові підходи та практичний досвід інтеграції зазначених напрямів виховної роботи.

Особливу увагу приділено можливостям застосування проектних технологій як ефективного засобу реалізації виховного потенціалу фізичної культури та військово-патріотичних заходів.

Обґрунтовано доцільність використання інтегрованих освітніх проектів для формування в здобувачів освіти національної самосвідомості, громадянської відповідальності, фізичної витривалості й готовності до захисту держави.

Обґрунтовано доцільність застосування інтегрованих освітніх проектів як ефективного інструменту формування ключових фізичних якостей, морально-вольових рис, громадянської позиції та готовності до захисту держави.

Малюга, В. Військово-патріотичне виховання в системі загальновійськової підготовки громадян України до національного спротиву: стан нормативної бази, проблеми та шляхи їх вирішення / Валерій Малюга, Юрій Костенко, Микола Герасименко // Military Science. – 2024. – № 2(3). – С. 235–246. – Бібліогр.: 21 назва. – Доступно також: <https://themilitaryscience.com/index.php/journal/article/view/89/114>.

Стаття присвячена аналізу нормативної бази щодо військово-патріотичного виховання громадян України в системі їхньої загальновійськової підготовки до національного спротиву, виявленню проблемних питань та визначенню шляхів їх вирішення.

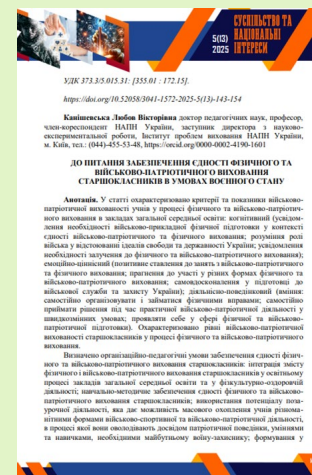
У статті проаналізовано положення низки законів України, постанов Кабінету Міністрів України, відомчих керівних документів, що стосуються питань організації загальновійськової підготовки громадян України до національного спротиву та їх військово-патріотичного виховання.

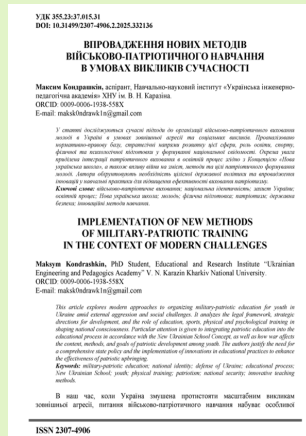
Авторами надано та обґрунтовано окремі рекомендації щодо вдосконалення нормативної бази з питань військово-патріотичного виховання громадян України в системі їхньої загальновійськової підготовки до національного спротиву.

Канішевська, Л. В. До питання забезпечення єдності фізичного та військово-патріотичного виховання старшокласників в умовах воєнного стану / Любов Вікторівна Канішевська // Сусп-во та нац. інтереси. – 2025. – № 5. – С. 143–154. – Бібліогр.: 10 назв. – Доступно також: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/scntint> 2025 5 15.

Мета статті – проаналізувати результати діагностики стану військовопатріотичної вихованості старшокласників у процесі фізичного та військово-патріотичного виховання; визначити організаційно-педагогічні умови забезпечення єдності фізичного та військово-патріотичного виховання старшокласників.

Кондрашкін, М. Впровадження нових методів військово-патріотичного навчання в умовах викликів сучасності / Максим Кондрашкін // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : [б. в.], 2025. – Вип. 2. – С. 100–111. – Бібліогр.: 28 назв. – Доступно також: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpumdpu_2025_2_13.

У статті досліджено сучасні підходи до організації військово-патріотичного виховання молоді в Україні в умовах зовнішньої агресії та соціальних викликів.

Проаналізовано нормативно-правову базу, стратегічні напрями розвитку цієї сфери, роль освіти, спорту, фізичної та психологічної підготовки у формуванні національної свідомості.

Особливу увагу приділено інтеграції патріотичного виховання в освітній процес згідно з Концепцією «Нова українська школа», а також впливу війни на зміст, методи та цілі патріотичного формування молоді.

Авторами обґрунтовано необхідність цілісної державної політики та впровадження інновацій у навчальні практики для підвищення ефективності виховання патріотизму.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.3.6>
УДК 355.2

Р. З. Хардель,
доктор філософії за спеціальністю 032 (історія та археологія), старший
викладач кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та кадрової
роботи, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра
Самойловича

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2243-9722>

О. М. Гусарук,
старший викладач кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та
кадрової роботи, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана
Петра Самойловича

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8512-3357>

М. І. Хардель,
викладач кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та кадрової
роботи, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра
Самойловича

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4577-781X>

Ю. В. Сеник,
заступник начальника кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та
кадрової роботи, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана
Петра Самойловича

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6199-8466>

О. Н. Дворничук,
викладач кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та кадрової
роботи, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра
Самойловича

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2458-7646>

ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ
(МОДЕРНІЗАЦІЇ) СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ОТРИМАННЯ
ПОЧАТКОВОЇ ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВОЇ (ДОПРИЗОВНОЇ)
ПІДГОТОВКИ

Обґрунтування необхідності вдосконалення
(модернізації) системи навчання під час отримання
початкової загальновійськової
(допризовної) підготовки [Електронний ресурс]
/ Р. З. Хардель [та ін.] // Держ. упр.: удосконалення
та розвиток. – Електрон. дані. – Київ, 2023. – № 3. –
С. 1–15. – Бібліогр.: 7 назв. – Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2023_3_8, вільний
(дата звернення: 10.09.2025). – Назва з екрана.

Метою статті є аналіз відповідності діючої системи початкової загальновійськової (допризовної) підготовки сучасним викликам національної безпеки, які зумовлюють потребу у підготовці громадян для формування в суспільстві готовності до стійкого опору агресору, зокрема в інформаційному просторі, патріотичної свідомості та стійкої мотивації, набуття та підтримання громадянами знань та практичних вмінь, необхідних для захисту України.

Предмет «Захист України» : зміни, новації

Предмет «Захист України» (раніше «Захист Вітчизни») – це обов'язковий навчальний предмет у середніх школах України для 10-11 класів, який має на меті підготувати учнів до захисту країни, навчити діяти в надзвичайних ситуаціях та сформувати патріотичну свідомість.

Основні аспекти предмета «Захист України»:

Військово-патріотичне виховання:

Предмет спрямований на виховання в учнів патріотизму, поваги до Збройних Сил України та готовності захищати свою країну.

Початкова військова підготовка:

Учні вивчають основи військової справи, зокрема, стрілецьку підготовку, орієнтування на місцевості, інженерну фортифікацію, домедичну допомогу та основи управління та планування.

Цивільний захист:

Предмет охоплює питання цивільного захисту, надання першої медичної допомоги, безпеки в надзвичайних ситуаціях та дії в умовах війни.

Формування навичок:

Учні набувають практичних навичок, необхідних для захисту життя і здоров'я, зокрема, в умовах бойових дій, а також навичок для надання домедичної допомоги.

Оновлена програма:

З 2024 року предмет викладається за новою модельною навчальною програмою, яка враховує сучасні виклики та потреби у сфері національної безпеки.

Рівні можливості:

Програма забезпечує єдиний зміст для всіх учнів, незалежно від статі, що сприяє рівним можливостям у здобутті необхідних навичок.

Основними завданнями початкової підготовки є:

- утвердження української національної та громадянської ідентичності, зокрема через національно-патріотичне та військово-патріотичне виховання;
- формування оборонної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей України;
- підвищення суспільної значущості та поваги до військової служби; набуття знань про функції Збройних Сил, інших складових сил безпеки та сил оборони, їх характерні особливості;
- набуття практичних навичок для забезпечення власної безпеки та безпеки оточуючих у разі виникнення надзвичайної ситуації, засвоєння основ захисту України, військової справи, цивільного захисту населення, домедичної допомоги в умовах бою тощо;
- професійної орієнтації здобувачів освіти до служби у Збройних Силах та інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях.

Про затвердження Порядку проведення початкової загальновійськової підготовки [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 5 груд. 2024 р. № 1393 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – Київ, 2024. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.09.2025). – Назва з екрана.

Зміни у навчанні:

- З 1 вересня 2020 року предмет «Захист Вітчизни» було перейменовано на «Захист України».
- Нова модельна навчальна програма розроблена з урахуванням сучасних вимог та досвіду експертів, громадських організацій та освітян.
- Предмет охоплює широкий спектр знань та навичок, включаючи основи національної безпеки та оборони, дії в умовах бою, використання дронів, інформаційну війну, та багато іншого.

Важливість предмета:

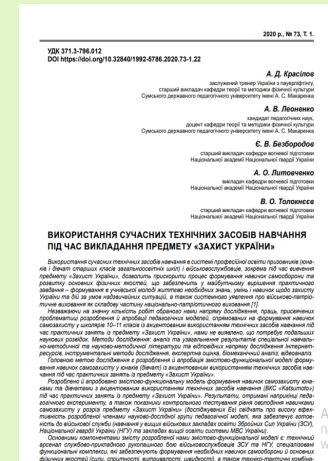
- «Захист України» є невід'ємною частиною освіти, яка готує молодь до життя в сучасному світі, де питання безпеки та оборони є надзвичайно актуальними
- Навчання за цим предметом сприяє формуванню відповідальної громадянської позиції, патріотизму та готовності захищати свою країну.

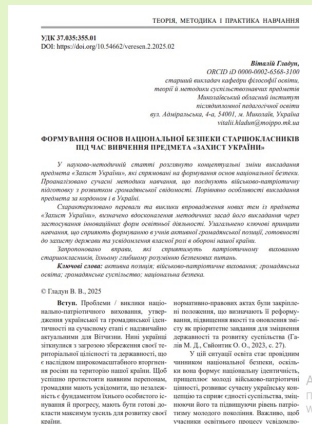
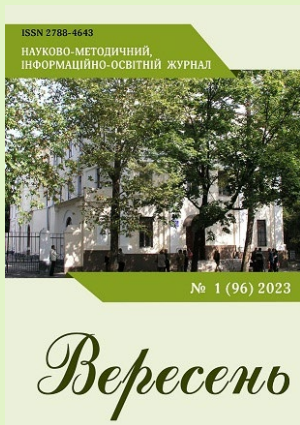

Використання сучасних технічних засобів навчання під час викладання предмету «Захист України»
 / А. Д. Красілов [та ін.] // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвіт. шк. : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя : [б. в.], 2020. – № 73(1). – С. 115–121. – Бібліогр.: 17 назв. – Доступно також: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2020_73\(1\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2020_73(1)_24).

Головною метою цієї роботи є розроблення й апробація змістово-функціональної моделі формування навичок самозахисту у юнаків (дівчат) із акцентованим використанням технічних засобів навчання під час практичних занять із предмету «Захист України».

Гладун, В. В. Формування основ національної безпеки старшокласників під час вивчення предмета «Захист України» / Віталій Гладун // Вересень. – 2025. – № 2. – С. 11–23. – Бібліогр.: 14 назв. – Доступно також: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vere_2025_2_3.

У науково-методичній статті розглянуто концептуальні зміни викладання предмета «Захист України», які спрямовані на формування основ національної безпеки.

Проаналізовано сучасні методики навчання, що поєднують військово-патріотичну підготовку з розвитком громадянської свідомості.

Порівняно особливості викладання предмета за кордоном і в Україні.

Схарактеризовано переваги та виклики впровадження нових тем із предмета «Захист України», визначено вдосконалення методичних засад його викладання через застосування інноваційних форм освітньої діяльності.

Узагальнено ключові принципи навчання, що сприяють формуванню в учнів активної громадянської позиції, готовності до захисту держави та усвідомлення власної ролі в обороні нашої країни.

Запропоновано вправи, які сприятимуть патріотичному вихованню старшокласників, їхньому глибшому розумінню безпекових питань.

Корицька, Г. Використання можливостей технології змішаного навчання на уроках предмета «Захист України» / Галина Корицька, Віктор Корицький // Нова пед. думка. – 2021. – № 2. – С. 132–136. – Бібліогр.: 5 назв. – Доступно також: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2021_2_25.

У статті проаналізовано загальні можливості використання технології змішаного навчання на уроках предмета «Захист України» в умовах пандемії.

Схарактеризовано протиріччя й переваги цієї форми навчання щодо створення освітніх середовищ, які забезпечують викладання предмета на інноваційних засадах й орієнтовані на освітній продукт і кінцевий результат.

Окреслено процес застосування таких видів діяльності здобувачами освіти, які будуть спроможними реалізовувати завдання, визначені Державним стандартом, Концепцією національно-патріотичного виховання дітей і молоді.

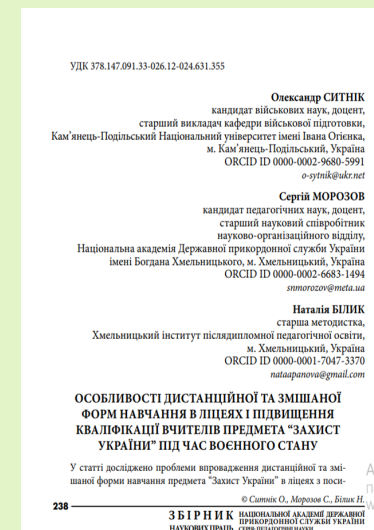

Ситнік, О. Особливості дистанційної та змішаної форм навчання в ліцеях і підвищення кваліфікації вчителів предмета «Захист України» під час воєнного стану / Олександр Ситнік, Сергій Морозов, Наталія Білик // Зб. наук. пр. Нац. акад. Держ. прикордон. служби України. Серія: Педагогічні науки / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький : НАДПСУ, 2023. – № 3. – С. 238–256. – Бібліогр.: 15 назв. – Доступно також: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcpn> 2023 3 17.

У статті досліджено проблеми впровадження дистанційної та змішаної форми навчання предмета «Захист України» в ліцеях з посиленою військово-фізичною підготовкою в умовах воєнного стану.

Обґрунтовано та уточнено термінологію дистанційного та змішаного навчання, яке набуває значного поширення в закладах загальної середньої освіти.

Також автори вивчають шляхи вирішення проблеми підвищення кваліфікації вчителів предмета «Захист України» у складних умовах російсько-української війни.

Адреса:

вул. Берлинського М., 9

Київ, 04060

Україна

<https://dnpb.gov.ua/ua/>

E-MAIL:

DNPB@I.UA (для ОФІЦІЙНИХ ЗВЕРНЕНЬ)

DOVIDKA_DNPB@I.UA (для ДОВІДОК)

FOND.DNPB@UKR.NET (ПОСЛУГИ для
ВІДДАЛЕНИХ КОРИСТУВАЧІВ)

Огляд-презентацію підготувала Литовченко О. В. –
головний бібліограф відділу зберігання фонду,
обслуговування користувачів та соціокультурної
діяльності

Завідувач – Бондарчук О. Б.

Використано матеріали з фонду ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського та Інтернет-ресурси
(дата звернення: 15.09.2025).